

REZERVY JAKO NÁSTROJ ŘÍZENÍ RIZIK

P. Valouch, J. Sedláček, P. Mokrička

Došlo: 10. srpna 2009

Abstract

VALOUCH, P., SEDLÁČEK, J., MOKRIČKA, P.: *The provisions in management of risks*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2009, LVII, No. 6, pp. 323–330

Provisions allow firms to defer the funds in times when they reach positive results, for the periods, in which they assume higher costs or for less economically successful periods. Similarly to allowances they are accounting items, which do not overestimate assets and revenues, and vice versa underestimate the costs and liabilities. It requires taking of all risks of loss that are known at the time of compiling of the financial statements into accounting. Reserves represent accruals in a broader sense, as they assign to the revenues generated today associated costs in order to record these revenues again in the future with the aim to eliminate the costs actually incurred. This is the way how enterprises can preclude the risks of financial distress that could arise from lack of resources needed to cover future expenses and they help to strengthen the material substance, since the creation of reserves reduces the possible distribution of the apparent profits to owners. Procedures for the creation and using of reserves are governed by Czech accounting legislation, which allows enterprises a broader application in the form of a general requirement of establishing reserves for risk and loss, while banks cannot create reserves for general banking risks and other unforeseeable risks. Differences are also among Czech and international rules on creation of reserves. In addition, there are different procedures in terms of fiscal (tax) reserves. The aim of this contribution is therefore to analyze methods of the creation and using of reserves from accounting and tax perspective, especially in terms of their eligibility and entitlement and to propose modifications to enable the unification of the theoretical approaches.

provisions, risks, liabilities, equity, contingent liabilities

Rezervy umožňují podnikům odložit si prostředky v dobách, kdy dosahují pozitivních výsledků hospodaření, na období, ve kterých se předpokládají vysoké výdaje nebo na období méně ekonomicky příznivá. Stejně jako opravné položky jsou výrazem účetní opatrnosti, která nedovoluje nadhodnocovat aktiva a výnosy, a naopak podhodnocovat náklady a závazky. Současně požaduje brát do úvahy veškerá rizika ztráty, která jsou známa v okamžiku sestavování účetních výkazů. Rezervy představují časové rozlišení v širším pojetí, neboť přiřazují k výnosům vytvořeným dnes související náklady, aby bylo možno opět v budoucnu tyto výnosy vykázat, a tím eliminovat účinek skutečně vynaložených nákladů. Podniky se tak brání rizikům finanční tísně, která by mohla nastat z nedostatku zdrojů potřebných ke krytí budoucích výdajů a současně napomáhají posílení materiální substance, neboť tvorbou re-

zerv se snižuje možnost rozdělení zdánlivého zisku vlastníkům.

Postupy tvorby a čerpání rezerv jsou upraveny českými účetními právními předpisy, které umožňují podnikatelům širší uplatnění v podobě obecného požadavku tvorby rezerv na rizika a ztráty z podnikání, zatímco u bank již rezervy na krytí obecných bankovních rizik a jiných nepředvídatelných rizik tvořit nelze. Rozdíly se projevují také mezi českými a nadnárodními pravidly pro tvorbu rezerv. Navíc existují odlišné postupy, pokud jde o daňové rezervy.

Cílem tohoto příspěvku je proto analyzovat metody tvorby a čerpání rezerv z účetního i daňového pohledu zejména z hlediska jejich uznatelnosti a oprávněnosti a navrhnout úpravy umožňující sjednocení teoretických přístupů.

Rezervy v ekonomickém pojetí představují zásoby (nejlépe v podobě finančních prostředků), které jsou

určeny pro mimořádné účely. Rezervy jsou výrazem jisté opatrnosti, která nutí podnikatele, aby brali do úvahy veškeré potenciální ztráty a rizika, které jsou jim známy již v současné době, i když se projeví odlivem finančních prostředků až v budoucnosti. Postupují tak v souladu se všeobecně uznávanou účetní zásadou opatrnosti, která vyžaduje brát v úvahu veškerá předvídatelná rizika a ztráty, jež jsou známy v okamžiku sestavení účetních výkazů.

Ve finanční teorii představují rezervy zadržené nerozdělené zisky před zdaněním, jejichž protihodnota je skryta v přírůstcích zásob, pohledávek, cenných papírů, peněžních prostředků apod. Management tak napomáhá posílení materiální substance podniku, neboť jejich tvorbou snižuje možnost rozdělení zdánlivého zisku vlastníků (Fess, Warren; 1988). Mimo těchto zřejmých (vykázaných) rezerv využívá management tichých (latentních) rezerv, které vznikají jako důsledek rozdílných účetních (historických) cen a běžných (reálných) cen daného aktiva nebo pasiva. Příkladem mohou být pozemky, budovy, majetkové účasti a jiná aktiva, jejichž reálná hodnota několikanásobně převyšuje ocenění, v němž jsou uvedeny v účetní bilanci. K tichým rezervám vede i nadhodnocení pasiv např. vytvářením opravných položek nebo rezerv v neúměrně vysokých částkách. Tiché rezervy nejsou patrné z účetní bilance, stejně jako u zveřejněných rezerv jsou důsledkem zadržených, avšak nevykázaných zisků a způsobují až do svého rozpuštění úsporu daní z příjmů. Management si je dobře vědom veškerých rezerv v širokém slova smyslu i těch, které plynou z tzv. nebilancovatelných nehmotných aktiv, která nesplňují kritéria pro uznání v účetnictví, přestože přispívají významnou měrou k prosperitě podniku (např. schopnosti, znalosti a zkušenosti lidského kapitálu).

Tvorba a čerpání rezerv, které jsou zveřejňovány v podnikových bilancích jsou legislativně upraveny zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, prováděcími vyhláškami č. 500, 501 a 502/2002 Sb. a českými účetními standardy. Na nadnárodní úrovni pak standardem č. 37 IFRS. Podniky mohou využívat rovněž zákonných rezerv, jejichž tvorba a čerpání jsou upraveny zákonem č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších

předpisů. Podle účelu, ke kterému se vytvářejí se rozlišují:

- účelové rezervy, které se vztahují k majetkovým složkám, u nichž lze s velkou pravděpodobností předpokládat vznik výdajů v budoucnosti,
- obecné rezervy, které jsou spojovány s událostmi, které mohou vyvolat v budoucnosti snížení výnosů nebo vznik výdajů.

Podle některých finančních analytiků jsou rezervy interním zdrojem financování podniku, neboť snižují vyprodukovaný výsledek hospodaření a vytvářejí spolu se ziskem po zdanění a fondy ve vlastním kapitálu disponibilní zdroje podniku. Z účetního hlediska představují rezervy součást cizího kapitálu, protože vyjadřují závazek vůči třetím osobám nebo vůči vlastníkům. Jejich tvorba snižuje rozdělitelný zisk a vzniká vnitřní dluh v podobě budoucích výdajů. Přestože rezervy umožňují managementu odložit prostředky v dobách hojnosti na období méně příznivá a tím ochraňovat podnik před riziky a ztrátami, jejich využívání v českých průmyslových podnicích¹ zaostává. Z tab. I je zřejmý nižší index růstu u rezerv v porovnání s položkami vlastního a celkového kapitálu za sledované šestileté období. Podobnou tendenci můžeme spatřovat rovněž v bankovním sektoru v ČR (tab. II). V průzkumu používání účetních metod v praxi uskutečněném na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v roce 2005 se dokonce potvrdilo, že čtvrtina ze zkoumaných průmyslových podniků možnosti vytvářet rezervy vůbec nevyužívá (Sedláček, Křížová, Hýblová; 2005).

MATERIÁL A METODY

Analýze budou podrobeny oblasti teoretického vymezení rezerv, jejich oceňování, zobrazení a zveřejnění z pohledu účetního a daňového. Komparace národního a nadnárodního přístupu k účetním rezervám pak umožní odhalit difference a navrhnout potřebné úpravy.

Účetní rezervy

Rezerva z účetního pohledu představuje povinnost podniku, jejíž vypořádání způsobí odtok prostředků představujících ekonomický prospěch

I: Vývoj vybraných kapitálových položek českých průmyslových podniků (v mil. Kč)

Položka	2002	2003	2004	2005	2006	2007	I _{07/02}
Rezervy	102 672	96 338	94 146	113 632	121 113	119 358	0,1625
Pasiva celkem	1 947 193	2 021 566	2 211 093	2 457 344	2 566 843	2 723 933	0,3989
Vlastní kapitál	1 033 259	1 087 643	1 210 488	1 359 920	1 419 129	1 510 490	0,4618
Výsledek hospodaření	39 583	84 195	123 871	136 003	125 768	156 952	2,9651

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, vlastní výpočty

1 Do tab. I vstupují agregované hodnoty z výkazů podniků v působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, jejichž počet zaměstnanců překročil ve sledovaném období hodnotu 100.

II: Vývoj vybraných kapitálových položek bankovního sektoru v ČR² (v mil. Kč)

Položka	31. 12. 2006	31. 12. 2007	31. 3. 2008	31. 12. 2008	31. 3. 2009	I _{05/06}
Rezervy	11 023	11 620	11 334	10 815	10 956	-0,0189
Pasiva celkem	3 151 810	3 750 649	3 781 446	4 044 392	3 831 068	0,2832
Vlastní kapitál	233 831	256 694	271 184	292 121	297 134	0,2493
Výsl. hospodaření³	38 010	46 987	12 722	45 455	11 879	0,1959

Zdroj: ČNB, banky podle stavu k 31. 3. 2009, vlastní výpočty

(stejně jako u klasického závazku), avšak nesplňuje kritérium spolehlivého ocenění a také časové období, ve kterém bude vypořádána. Nejde přitom o úpravy účetní hodnoty aktiv (např. snížení hodnoty formou odpisů nebo opravných položek), ani o pochybný dluh. V tomto směru se blíží přechodným pasivům, u nichž je někdy nutno rovněž odhadnout jejich hodnotu nebo časové rozvržení, avšak míra jejich neurčitosti je obecně mnohem menší než u rezerv. Rezervy se proto vymezují jako závazek s nejistým časovým rozvrhem a výší.

Podle mezinárodních pravidel lze účetně rezervu tvořit (vykázat v bilanci podniku) jenom v případě, že jsou splněny tři následující podmínky:

- existuje současný závazek podniku (smluvní nebo mimosmluvní), který je výsledkem minulých událostí a podnik nemá jinou reálnou možnost, než vzniklý závazek vypořádat. V některých případech mohou vzniknout pochybnosti, zda současný závazek existuje (např. v případě soudních sporů). Pak se má za to, že událost v minulosti, při respektování veškeré dostupné průkaznosti, zakládá současný závazek, pokud je spíše pravděpodobné než nepravděpodobné, že současný závazek k rozvahovému dni existuje,
- je pravděpodobné, že k vypořádání závazku bude nezbytný odtok prostředků představujících ekonomický prospěch. Přitom musí existovat vyšší pravděpodobnost, že k odtoku prostředků dojde, než že k němu nedojde,
- může být proveden spolehlivý odhad výše závazku. Používání odhadů v účetnictví je běžnou součástí oceňovacích metod a jen ve velmi vzá-

ných (ojedinělých) případech není podnik schopen odhadnout rozsah pravděpodobných odtoků prostředků.

Nesplňuje-li rezerva některou ze tří uvedených podmínek, pak se buď nevykáže v účetní závěrce podniku vůbec, nebo vykáže jako podmíněný závazek. Pojem podmíněný závazek je používán pro závazky, které nesplňují kritéria uznání závazků. Jde o závazky, které jsou buď:

- eventuálními závazky, u nichž musí být teprve potvrzeno, zda má podnik současný závazek, který povede k odtoku prostředků představujících ekonomický prospěch; nebo
- současnými závazky, které nesplňují kritéria uznání, tj. není pravděpodobné, že při jejich vyrovnání dojde k odtoku prostředků (a snížení ekonomického prospěchu) nebo nelze provést dostatečně spolehlivé vyčíslení výše závazku.

Podmíněné závazky se nevykazují v rozvaze podniku, ale zveřejní se v příloze, pokud pravděpodobnost odtoku prostředků představujících ekonomický prospěch není příliš malá. Opakem podmíněného závazku je podmíněné aktivum, které vzniklo jako důsledek minulé události, a jehož existence bude potvrzena tím, že dojde nebo nedojde k jedné nebo více nejistým událostem v budoucnosti, které nejsou plně pod kontrolou podniku. Vztah mezi rezervami a podmíněnými závazky je znázorněn v tab. III.

Rezervy se **oceňují** nejlepším odhadem výdajů, které budou nezbytné k vypořádání současného závazku vykázaného k rozvahovému dni. Je-li určení výše rezervy spojeno s velkým množstvím položek, je v tomto případě použita statistická metoda

III: Kritéria uznání rezerv a podmíněných závazků a jejich zveřejnění

Existuje současný závazek, který bude pravděpodobně vyžadovat odtok prostředků. Výši závazku lze spolehlivě odhadnout. Je vykázána rezerva. Požaduje se zveřejnění informací o rezervě v příloze.	Existuje eventuální závazek nebo současný závazek, který může, ale pravděpodobně nebude vyžadovat odtok prostředků. Výši závazku nelze odhadnout s dostatečnou spolehlivostí. Rezerva se nevykazuje. Požaduje se zveřejnění podmíněného závazku v příloze.	Existuje eventuální závazek nebo současný závazek, u něhož je pravděpodobnost odtoku prostředků příliš malá. Výši závazku nelze spolehlivě odhadnout. Rezerva se nevykazuje. Nepožaduje se žádné zveřejnění.
--	---	---

Zdroj: vlastní konstrukce

2 Od roku 2006 se již v položce rezervy nenacházejí rezervy na krytí obecných bankovních rizik a jiných nepředvídatelných rizik. Od 1. ledna 2002 již banky netvoří rezervy na standardní pohledávky a obecné rezervy na záruky. Takovéto rezervy vytvořené do 31. 12. 2001 bylo nutné rozpustit nejpozději do 31. 12. 2005.

3 Zisk (ztráta) za běžné účetní období po zdanění.

očekávané hodnoty. Metoda očekávané hodnoty je založena na pravděpodobnosti výskytu možných situací. Výsledné ocenění je potom váženým aritmetickým průměrem výsledků v jednotlivých situacích a váhy tvoří pravděpodobnosti uskutečnění těchto situací (Ryska, Valder; 2006).

Pro dosažení nejlepšího odhadu výše rezervy se berou v úvahu veškerá rizika a nejistoty, které nevyhnutelně provázejí mnoho souvisejících událostí a okolností. Při rozhodování o podmínkách nejistoty je nezbytné postupovat v souladu se zásadou opatrnosti, tzn. že výnosy a aktiva nesmějí být nadhodnoceny a náklady nebo závazky podhodnoceny (Kovanicová, 2004). Pokud je významný dopad časové hodnoty peněz, je částkou rezervy současná hodnota výdajů, které budou nezbytné pro vypořádání závazku. Jako diskontní sazbu je možno použít odhad tržní úrokové míry platné v daném období. Úrok za jednotlivá období se účtuje na vrub nákladů.

Příklad: Počítačová firma plánuje obrat ve třech nejbližších letech 700, 800 a 900 mil. EUR. Náklady na garanční opravy se odhadují ve výši 10 % obratu v 1. roce a 5 % ve 2. roce. Očekávané platby za opravy se uskuteční podle níže uvedené tabulky vždy na začátku následujícího roku. Diskontní

sazba je stanovena na úrovni úrokové míry státních dluhopisů.

Na výši ocenění rezervy mohou mít vliv rovněž budoucí události, které se zohlední v případě, že existuje dostatečně objektivní jistota, že k nim dojde. Rezervy se prověřují vždy k rozvahovému dni a upravují tak, aby zohledňovaly aktuálně nejlepší odhady. Pokud již není pravděpodobné, že k vypořádání závazku bude nezbytný odtok prostředků představujících ekonomický přínos, rezerva se zruší (Krupová, Cvečková, Demčáková; 2005). Tvorba rezervy se účtuje na vrub nákladů a výdaj, na který se tvořila, se účtuje:

přímo na vrub této rezervy (podle mezinárodních účetních standardů) nebo

jako náklad příslušného období a současně se rozpustí odpovídající část rezervy (podle českých účetních právních předpisů).

Schematicky je tvorba a čerpání rezerv podle českých účetních právních předpisů znázorněna na obr. 1. Podle IFRS by se operace (3) neúčtovala a úbytek aktiv nebo přírůstek závazků by se zaúčtoval přímo na vrub účtu rezerv.

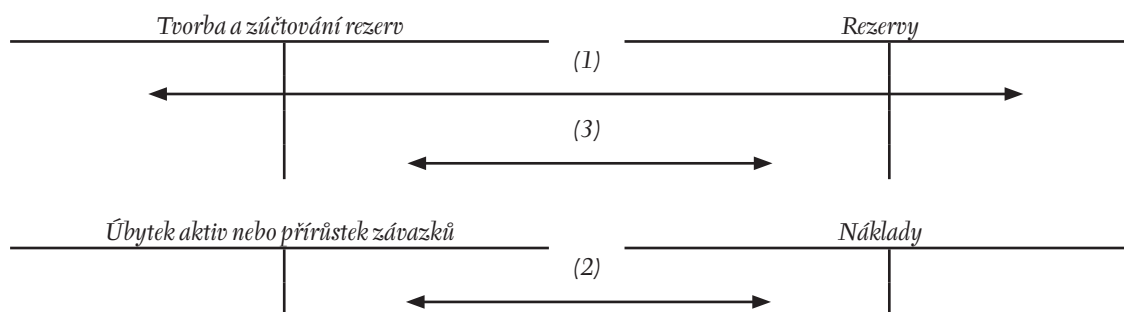
Očekávané platby	Období	Diskontní sazba	Současná hodnota
70	za 1 rok	5,0%	67
115	za 2 roky	5,5%	103
130	za 3 roky	6,0%	109
Hodnota rezervy			279

Rok	Rezerva na začátku roku	Úroky ⁴ 1	Úroky 2	Úroky 3	Platba ⁵	Rezerva na konci roku
1	279	3	6	7	-	295
2	295	-	6	7	70	238
3	238	-	-	7	115	130
4	130	-	-	-	130	0

Postup účtování v jednotlivých letech				
Rok	Účetní případ	Částka	MD	D
0	vytvoření rezervy	279	náklad	rezerva
1	úrok z rezervy	16	náklad	rezerva
2	úrok z rezervy	13	náklad	rezerva
	faktura za opravy	70	rezerva	peníze
3	úrok z rezervy	7	náklad	rezerva
	faktura za opravy	115	rezerva	peníze
4	faktura za opravy	130	rezerva	peníze

4 Částka úroků se vypočítá metodou amortizace současné hodnoty, např. úrok 1 se určí jako $67 \cdot 0,05 = 3$.

5 Pro zjednodušení se předpokládá platba za garanční opravy ve výši původně odhadnuté rezervy. Rozdíl mezi očekávanou a skutečnou hodnotou platby by se účtoval výsledkově v okamžiku uskutečnění platby (změna odhadu).

1: Schéma tvorby a zúčtování rezerv podle českých standardů

Legenda:

- (1) Tvorba rezervy na vrub nákladů podniku
- (2) Reálně vynaložené náklady v budoucím období
- (3) Čerpání (zúčtování) rezervy ve výši odpovídající vynaloženým nákladům.

Daňové rezervy

Problematiku daňové uznatelnosti nákladů spojených s tvorbou rezerv upravuje v České republice v návaznosti na zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (ZDP), zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. Význam daňové uznatelnosti nákladů spojených s tvorbou rezerv pro řízení rizik podnikatelských subjektů je zejména v tom, že v roce tvorby rezervy dochází ke snížení základu daně a tudíž také vlastní daňové povinnosti (v roce podání daňového přiznání), což se pozitivně promítá do cash-flow. Na druhou stranu je nutno počítat se skutečností, že naopak v roce čerpání daňové rezervy dojde ke zvýšení základu daně a následně též ke zvýšení daňové povinnosti s negativním dopadem do cash-flow (v roce podání daňového přiznání). Mezi daňově uznatelné rezervy patří:

Jsou-li při tvorbě výše uvedených rezerv splněny všechny podmínky ZoR a ZDP, je náklad spojený s tvorbou výše uvedených rezerv nákladem daňovým, naopak při čerpání těchto rezerv dochází ke snižování daňových nákladů.

Za daňový náklad mohou banky dle § 5 ZoR považovat tvorbu rezerv na poskytnuté bankovní záruky za úvěry poskytnuté bankami. Celková výše tvorby rezerv za zdaňovací období nesmí přesáhnout výši 2 % průměrného stavu poskytnutých bankovních záruk za úvěry poskytnuté bankami⁶. Bankovní zárukou se pro účely tvorby rezerv rozumí bankovní záruka, která byla poskytnuta subjektu se sídlem nebo bydlištěm na území členského státu Evropské unie v případě, bude-li použito pro její sjednání a poskytnutí právo státu, který je členem Evropské unie, s výjimkou případu, kdy bude v souvislosti s bankovní zárukou použito právo státu, který není členem Evropské unie, a to i přesto, že použití tohoto práva umožňuje právo příslušného členského státu Evropské unie.

Z technických rezerv v pojišťovnictví se dle § 6 ZoR pro účely zjištění základu daně z příjmů uznává tvorba těchto rezerv:

- a. technických rezerv na neživotní pojištění s výjimkou vyrovnávací rezervy a jiných technických rezerv
- b. technických rezerv na životní pojištění s výjimkou jiných technických rezerv.

IV: Daňově uznatelné rezervy podle zákona č. 593/1992 Sb. (ZoR)

Druh rezervy	Ustanovení ZoR
Bankovní rezervy	§ 5
Rezervy v pojišťovnictví	§ 6
Rezerva na opravy hmotného majetku	§ 7
Rezerva na pěstební činnost	§ 9
Rezerva na odbahnění rybníka	§ 10 odst. 1
Rezerva finančních prostředků na sanaci pozemků dotčených těžbou	§ 10 odst. 2
Rezerva na vypořádání důlních škod	§ 10 odst. 2
Rezervy, u nichž ZDP uvede, že jde o výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů	§ 10 odst. 2

6 Pokud banka prokáže odůvodněnost vyšší tvorby rezerv, může správce daně na základě žádosti banky tvorbu rezerv uznat v takto prokázané výši.

Aby mohla být za daňový náklad považována tvorba rezervy na opravy hmotného majetku, musí být peněžní prostředky v plné výši rezervy připadající na jedno zdaňovací období převedeny na samostatný účet v bance se sídlem na území členského státu Evropské unie, který je veden v českých korunách nebo v eurech a je určen výhradně pro ukládání prostředků rezerv, a to nejpozději do termínu pro podání daňového přiznání. Nebudou-li peněžní prostředky v plné výši rezervy na jedno zdaňovací období převedeny na samostatný účet nejpozději do termínu pro podání daňového přiznání, rezerva se zruší v následujícím zdaňovacím období. Peněžní prostředky samostatného účtu mohou být čerpány pouze na účely, na které byla rezerva vytvořena.

Také v případě rezerv tvořených podle § 9 a § 10 odst. 1 a 2 ZoR musí být splněny obdobné podmínky pro daňovou uznatelnost těchto rezerv. Peněžní prostředky ve výši rezerv tvořených podle § 9 a § 10 odst. 1 nebo rezerv vymezených v § 10 odst. 2 se ukládají na samostatný účet v bance se sídlem na území České republiky nebo v případě rezerv vymezených v § 10 odst. 2 se souhlasem příslušného obvodního báňského úřadu, příslušného krajského úřadu nebo Správy úložišť radioaktivního odpadu také na samostatný účet v bance se sídlem na území jiného členského státu Evropské unie, který je určen výhradně pro ukládání prostředků rezerv tvořených podle § 9 a § 10 odst. 1 nebo rezerv vymezených v § 10 odst. 2, příjmu z prodeje státních dluhopisů pořízených z prostředků tohoto účtu a popřípadě výnosů z prostředků těchto rezerv.

Tyto skutečnosti poněkud komplikují výhodnost tvorby těchto daňových rezerv, ale i přesto je ekonomicky výhodné tyto rezervy tvořit v okamžiku, pokud čistá současná hodnota výnosů z daňových úspor z těchto rezerv převyší čistou současnou hodnotu obětovaných výnosů z peněžních prostředků účelově vázaných na příslušném bankovním účtu.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Účetní rezervy umožňují podnikům eliminovat snížení výsledku hospodaření v období, kdy dochází ke zvýšeným výdajům (nákladům) vynaloženým k účelům, na něž byla vytvořena rezerva. Tím snižují riziko, že podnik dosáhne v období vysokého zatížení náklady zhoršení výsledku hospodaření, nebo že již existující ztrátu ještě prohloubí. Kromě rezervy podle zvláštních právních předpisů (zákonných) se v českých účetních standardech rozlišují:

Rezerva na důchody a podobné závazky, která se vytváří, pokud ze smlouvy nebo právního předpisu existuje povinnost podniku vyplácet zaměstnancům důchody nebo podobné požitky. Penzijní fondy zde vykazují rezervu na závazky vyplývající ze smluv o penzijním připojištění.

Rezerva na daně z příjmů, která se vykazuje v případě, kdy okamžik sestavení účetní závěrky předchází okamžik řádného vyčíslení daňové povinnosti.

Ostatní rezervy, kterými se rozumí zejména rezerva na garanční opravy, rezerva na restrukturalizaci (tu lze tvořit pouze na náklady nezbytně nutné k uskutečnění programu restrukturalizace, které nesouvisí s pokračujícími aktivitami účetní jednotky) a rezervy na předpokládaná rizika a ztráty v budoucím období, jejichž uskutečnění je reálné a pravděpodobné vzhledem k okolnostem a poznatkům známým ke dni tvorby rezervy (např. poskytnutí záruky spřízněnému podniku).

Rezervy na budoucí ztráty obecně mezinárodní standardy i české právní normy v oblasti bankovníctví zakazují. Očekávání budoucích ztrát je totiž považováno za signál k tomu, že může být snížena hodnota aktiv podniku⁷. Pokud je však podnik smluvní stranou v tzv. nevýhodné smlouvě⁸, pak musí být současný závazek podle smlouvy vykázan jako rezerva. Jako častý příklad lze uvést najaté nemovitosti, které zůstaly nevyužité (Svoboda, 2007). Specifikum nevýhodných smluv není v českých účetních právních předpisech uvedeno.

Na rozdíl od podniků nelze v bankách podle českých účetních právních předpisů⁹ tvořit rezervy k aktivům, což je v souladu s IFRS a právem Evropského společenství. Znamená to, že se již netvoří rezerva na krytí obecných bankovních rizik a jiných nepředvídatelných rizik. K těmto účelům slouží fondy tvořené z rozdělení zisku nebo z jiných zdrojů. V případě bank a obchodníků s cennými papíry jsou hlavní finanční rizika pokryta kapitálem (tj. včetně fondů tvořených z rozdělení zisku).

Obdobně jako IFRS požadují české předpisy pro banky ocenit rezervu na úrovni nejlepšího odhadu minimálního výdaje požadovaného ke splacení závazku existujícího k rozvahovému dni. Podnik musí diskontovat očekávané peněžní toky úrokovou mírou před zdaněním, která bere v úvahu tržní ocenění časové hodnoty peněz, pokud vliv diskontování je významný. České účetní předpisy pro podnikatele tuto oblast neřeší.

České účetnictví sice nevymezuje pojem podmíněný závazek jako IFRS, ale podnik musí popsat v příloze k účetní závěrce významné potenciální ztráty¹⁰ (s případným odhadem jejich výše), na které

7 Aktiva by se tedy měla testovat na snížení hodnoty a eventuálně vytvořit opravná položka, nikoliv rezerva.

8 Jde o případy, kdy nevyhnutelné náklady pro zajištění splnění závazku ze smlouvy převyšují očekávané ekonomické užitky ze smlouvy.

9 Blíže viz vyhláška č. 501/2002 Sb. a český účetní standard pro finanční instituce č. 107 – Rezervy.

10 Pravděpodobnost, že plnění nastane a vyžádá si odtok prostředků představujících ekonomický prospěch podniku, je nižší než 50 %.

nebyla vytvořena rezerva a jejichž realizace závisí na uskutečnění nejistých budoucích událostí. Jde např. o poskytnuté záruky, u nichž se ke dni tvorby rezervy nedá očekávat její vymáhání (*Epstein, Mirza; 2005*).

Rozdíly vznikají také u odložené daně, kterou vykazují podle českých účetních pravidel pouze podniky podléhající auditu a podniky tvořící konsolidální celek.

SOUHRN

Podniky vytvářejí rezervy na současná známá rizika, která povedou v budoucnosti s vysokou pravděpodobností ke snížení aktiv a vzniku nákladů. Rizika mohou vyplývat např. z poskytnutých záruk, ze zahájení soudních sporů, z odpovědnosti za znečištění životního prostředí, za způsobené škody, za poskytnuté bonusy a prémie, za splatné daně, placená volna, z neadekvátního pojištění firmy apod. Tvorba rezerv se odvozuje z rizik, která již nastala, a která tím založila současný závazek. Na úhradu tohoto závazku je třeba již v běžném účetním období rezervovat potřebné peněžní prostředky. Česká i nadnárodní účetní pravidla se shodují, že rezervy se nesmějí tvořit na všeobecné riziko spojené s podnikáním, aby nedocházelo tvorbou neodůvodněných rezerv k upravování výše vykázaného zisku podniku a ovlivňování jeho finanční situace.

V porovnání s českými pravidly přistupují mezinárodní standardy k rezervám s vyšší opatrností. K vykázaní rezervy musí být splněny tři základní (výše uvedené) podmínky, jinak pokud nejsou splněna kritéria pro její uznání, může jít o podmíněný závazek. Opatrnost spojená s nejistotou však nesmí vést k nepřiměřené tvorbě rezerv nebo k úmyslnému nadhodnocení závazků. Mezinárodní standardy již nepovolují podnikům vytvářet rezervy na opravy a údržbu majetku a na restrukturalizaci umožňují tvorbu pouze pokud závazek provést restrukturalizaci existuje před akvizicí. Stejně postupy platí i pro finanční instituce, které převzaly do českých právních norem mezinárodní pravidla. Lze předpokládat, že v zájmu konvergence nebude rezerva na restrukturalizaci povolena vůbec, neboť US GAAP tuto rezervu zakazuje od roku 2002.

České účetní právní předpisy pro podnikatele zatím povolují rezervy na opravy dlouhodobého hmotného majetku, na pěstební činnost, na odbahnění rybníka, na sanaci pozemků dotčených těžbou, na vypořádání důlních škod aj., které současně snižují i základ daně z příjmů. Jelikož IFRS uznávají náklady na opravy, údržbu nebo výměnu součástí jako následné výdaje, které tvoří součást ocenění aktiva nebo náklad v okamžiku jejich vzniku, je zřejmé, že oprávněnost tvorby těchto zákonných (daňových) rezerv se stává předmětem diskuzí, zejména pod vlivem postupující harmonizace. Obdobně i zavedení povinného diskontování rezervy, je-li tento efekt významný. Celá situace v oblasti daňových rezerv je navíc komplikována neustále se měnícími daňovými zákony.

rezervy, rizika, závazky, vlastní kapitál, podmíněné závazky

SUMMARY

The enterprises create reserves for all known risks, which will cause with a high probability to a reduction of assets and creation of expenses in the future. Risks may arise from the guarantees, for example, initiation of litigation, from liability for environmental pollution, for damages, bonuses and premiums, from the tax due, paid holidays, from inadequate insurance of the companies, etc. Provisions shall be derived from risk which has already occurred and that it has established a present liability. A certain amount of the money must be reserved already in the current accounting period on the cover of this liability. Czech and international accounting rules agree that the provision may not be created for the general risks associated with business because of possible distortion of the profit and the financial position of the company. In comparison with Czech accounting rules the international standards access to provisions with greater caution. Three basic conditions must be met for the recognition of the provision, otherwise it may be a contingent liability. But caution associated with uncertainty may not lead to the creation of excessive provisions or an overstatement of liabilities. International standards do not allow the enterprises to create provisions for repair and maintenance of assets and the restructuring provision can be created only if there is a commitment to restructure before the acquisition. The same procedures are applied to financial institutions that accepted international rules in the legislation. It can be assumed that in the interest of convergence the provision for the restructuring will not be allowed at all, since U.S. GAAP prohibits the provision since 2002. Now Czech accounting legislation allows entrepreneurs to create provisions for repairs of tangible fixed assets, the cultivation activity, get rid of mere mud, the remediation of land affected by mining, the settlement of mining damages, etc., which also reduce the income tax base. Since IFRS recognize the cost of repairs, maintenance or replacement as part of subsequent expenditure, which form part of the valuation of an asset or an expense at the time of their creation, it is clear that the legitimacy of

the creation of these statutory (tax) provisions is the subject of discussions, especially under the influence of the progressive harmonization. Similarly, the subject of discussion is the introduction of compulsory provision discounting, if it is a significant effect. The whole situation in the field of tax provisions is complicated by ever-changing tax legislation.

Tento příspěvek vznikl v rámci specifického výzkumu MU ESF č. 56 1701.

LITERATURA

- EPSTEIN, B. J., MIRZA, A. A., 2006: *IFRS 2006. Interpretation and Application of IFRS*. New York: Wiley. ISBN: 0-471-72688-5.
- FESS, P. E., WARREN, C. S., 1988: *Accounting Principles*. Cincinnati: South-Western Publishing Co. ISBN 0-538-00300-6.
- KOLEKTIV, 2005: *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví 2005*. Praha: HZ, ISBN 80-239-5721-X.
- KOVANICOVÁ, D., 2004: Problémy oceňování ve světle moderního finančního účetnictví – část 3. *Účetnictví*, 51, 2004, č. 3, s. 22–32. ISSN 0139-5661.
- KRUPOVÁ, L., CVEČKOVÁ, M., DEMČÁKOVÁ, I., 2005: Rezervy, podmíněné závazky a podmíněné aktiva podle IAS/IFRS. *Účetnictví – Auditorstvo – Daňovníctvo*, XIII, č. 10, s. 349–359. ISSN 1335-2024.
- RYSKA, J., VALDER, A., 2006: Is valuation of property a real science? *Agricultural Economics – Czech*, 52, (3): 123–127. ISSN 0139-570X.
- SEDLÁČEK, J., KRÍŽOVÁ, Z., HÝBLOVÁ, E., 2005: *Vliv účetních metod na vykazování výkonnosti podniku*. 1. vydání, Brno: MU ESF, 96 s. ISBN 80-210-3893-4.
- SVOBODA, P., 2007: Valuation of tangible fixed assets pursuant to the Czech accounting law and international accounting standards. *Agricultural Economics – Czech*, 53 (10): 446–474. ISSN 0139-570X.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Adresa

Ing. Petr Valouch, Ph.D., doc. Ing. Jaroslav Sedláček, CSc., Ing. Peter Mokrička, Katedra financí ESF, Masarykova univerzita, Lipová 41a, 602 00 Brno, Česká republika, e-mail: valouch@econ.muni.cz, sedl@econ.muni.cz, 62783@mail.muni.cz